

УДК 343.9:657.6

Неганов В. В. – аспірант Національної академії
внутрішніх справ, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ РЕЗУЛЬТАТІВ РЕВІЗІЇ

У межах аналізу судової практики 2014–2017 років досліджено особливості використання стороною захисту результатів ревізії в різних категоріях справ. Аргументовано, що використання кримінально-процесуальних, адміністративно-процесуальних, а також позапроцесуальних юридичних засобів захисту дають змогу стороні захисту як у теорії, так і на практиці ефективно захищати права й інтереси підзахисного в кримінальному провадженні.

Ключові слова: аудит, ревізія, сторона захисту, судовий вирок, докази.

Згідно зі ст. 3 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, стороною кримінального провадження з боку захисту є підозрюваний, обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачалося застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники. Відповідно до ч. 2 ст. 22 КПК України, сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених цим Кодексом. Водночас ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом, що передбачено в ч. 2 ст. 17 КПК України. Таким чином, сторона захисту не зобов'язана доводити суду невинуватість обвинуваченої особи [1].

Зміст ч. 3 ст. 93 КПК України засвідчує, що сторона захисту здійснює збирання доказів шляхом, зокрема, витребування й отримання від органів державної влади, підприємств, установ та

організацій висновків ревізій. Також сторона захисту має право ініціювати проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також здійснювати інші дії, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів. Водночас у ч. 2 ст. 92 КПК України зазначено, що в разі подання стороною захисту зібраних нею доказів обов'язок доказування їх належності й допустимості покладається на сторону захисту.

Досліджуючи особливості ініціювання стороною захисту проведення ревізій установ, підконтрольних органу державного фінансового контролю (згідно зі ст. 2 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [2]), можна дійти відповідних висновків.

Зокрема, п. 3 ч. 5 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначено, що однією з підстав проведення позапланової виїзної ревізії є виникнення потреби в перевірці відомостей, отриманих від особи, яка мала правові відносини з підконтрольною установою, якщо підконтрольна установа не надала пояснень із відповідними документальними підтвердженнями на обов'язковий письмовий запит органу державного фінансового контролю протягом десяти робочих днів із дня отримання запиту. Таким чином, у разі, якщо підзахисний мав правові відносини з підконтрольною установою (наприклад, є або був її посадовою особою, є посадовою чи уповноваженою особою юридичної особи, що має правові відносини з підконтрольною установою), сторона захисту має право звернутися до органу Державної аудиторської служби України (ДАСУ) щодо перевірки відомостей, які можуть мати доказове значення в кримінальному провадженні. Відсутність пояснень підконтрольної установи на обов'язковий письмовий запит органу державного фінансового контролю в такому разі буде підставою для проведення позапланової виїзної ревізії, яка має дослідити й перевірити відомості, що були предметом звернення сторони захисту до органу ДАСУ. Водночас, за поясненнями працівників центрального апарату ДАСУ, правозастосування цієї норми на практиці відсутнє.

Згідно з ч. 13 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», обмеження в підставах проведення ревізій не поширюються на ревізії, які проводять, зокрема, за зверненням підконтрольної

установи. Таким чином, якщо підозрювана, обвинувачена особа є посадовою особою організації (підприємства), що належить до підконтрольної установи, сторона захисту має право та практичну можливість (якщо результати відповідної ревізії, на думку сторони захисту, здатні довести обставини, які виключають кримінальну відповідальність, або є підставою для закриття кримінального провадження відносно підзахисного) за зверненням підконтрольної установи ініціювати перед органом державного фінансового контролю проведення як планової, так і позапланової ревізій.

Відповідно до п. 6 розділу 3 Порядку розгляду звернень та організації особистого прийому громадян у Державній аудиторській службі України та її міжрегіональних територіальних органах, затвердженого наказом Державної аудиторської служби України від 24 листопада 2016 року № 149 [3], за зверненнями, у яких ідеться про факти порушень законодавства з фінансових питань на підприємствах, в установах чи організаціях, підконтрольних органу державного фінансового контролю, приймають одне з рішень щодо:

1) включення питань, порушених у зверненні, до програми контрольного заходу, яку вже розпочато або буде реалізовано в порядку, установленому законодавством;

2) призначення контрольного заходу в установленому порядку;

3) відмови в проведенні контрольного заходу (якщо вирішення порушених у зверненні питань не належить до компетенції органу державного фінансового контролю або якщо зазначені питання вже було перевірено в межах попередньо проведених контрольних заходів).

Таким чином, сторона захисту може в позапроцесуальному порядку звернутися до органу ДАСУ з метою ініціювання проведення ревізії підконтрольної установи з питань, дослідження яких, на думку захисту, здатне забезпечити доведення обставин, що виключають кримінальну відповідальність, або є підставою для закриття кримінального провадження відносно підзахисного.

За результатами проведення ревізії в підконтрольній установі, відповідно до ч. 3 ст. 93 КПК України, зокрема шляхом направлення адвокатського запиту, що передбачено приписами ст. 20, 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4], сторона захисту має право витребувати й

отримати від ДАСУ та/або відповідної підконтрольної установи належним чином засвідчену копію висновків, акта, укладеного за результатами такої ревізії, та подати клопотання про долучення відповідних документів до матеріалів кримінального провадження. Якщо матеріали ревізії (акт, висновки) вже направлено до органу досудового розслідування та додано до матеріалів кримінального провадження, про що стало відомо відповідному органу ДАСУ, на практиці (зазвичай без наявності дозволу слідчого або прокурора) цей орган відмовляє стороні захисту в наданні відповідних матеріалів ревізії, посилаючись на приписи ст. 222 КПК України, оскільки відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, у якому вони визнають це можливим.

У контексті розгляду питання щодо використання стороною захисту на користь підзахисного висновків ревізії підконтрольної органу державного фінансового контролю установи наведемо декілька судових вироків, що внесені до Єдиного державного реєстру судових рішень і містять відповідні відомості.

Так, вироком від 15 вересня 2014 року в справі № 1-251/12 [5] Соснівський районний суд м. Черкаси виправдав особу у зв'язку з відсутністю складу злочину, передбаченого ч. 5 ст. 191, ч. 3 ст. 209 Кримінального кодексу (КК) України [6] України. Так, суд встановив: *«Органи досудового слідства обвинувачують ОСОБА_4 в тому, що, перебуваючи на посаді заступника начальника Головного управління МВС України у Черкаській області, порушуючи вимоги Конституції України, Закону України «Про міліцію», усупереч інтересам служби, дискредитуючи МВС України як державний орган виконавчої влади, діючи умисно та з корисливих мотивів, на початку жовтня 2009 року організував стійке злочинне угруповання, залучивши до його складу ОСОБА_6, що працював начальником Управління державної автомобільної інспекції Черкаської області, а також ОСОБА_5 – директора ПП «Олександр і Ко», які співпрацювали під час проведення державного технічного огляду працівниками УДАІ ГУ МВС України у Черкаській області шляхом оформлення фіктивних документів про нібито здійснення перевірки контролю колісних транспортних засобів на відповідність експлуатаційним вимогам безпеки до технічного стану вимірювальною лабораторією фізичної особи – підприємця*

ОСОБА_7. Своїми діями ОСОБА_6 та ОСОБА_5 завдали державі шкоди в розмірі 431 455,00 грн, заволодівши державними коштами на загальну суму 326 147,50 грн, та одержали незаконну матеріальну вигоду на загальну суму 105 307,50 грн. У судовому засіданні підсудний ОСОБА_4 свою вину в пред'явленому йому обвинуваченні не визнав та пояснив, що обвинувачення є надуманим, нічим не підтвердженим, та суперечить кримінально-процесуальному законодавству.

Дані обвинувачення не було підтверджено під час судового розгляду. У результаті проведення ревізії фінансово-господарської діяльності УДАІ за період із жовтня 2009 року до березня 2010 року, яку проводило КРУ Черкаської області, фактів заволодіння або розкрадання державних коштів, недоотримання грошових коштів за надання послуг УДАІ під час проведення державного технічного огляду не виявлено. Кошти за проведення діагностики діагностичним центром при УДАІ Черкаської області надходили на розрахункові рахунки УДАІ. Це було встановлено згідно з актом ревізії фінансово-господарської діяльності УМВС України в Черкаській області за період з 1 липня 2009 року до 30 вересня 2011 року, складеним ДФІ в Черкаській області, відповідно до якого спричинення УМВС України в Черкаській області збитків на суму 431 455,00 грн за період із жовтня 2009 року до березня 2010 року включно, не встановлено...». Ураховуючи те, що на час призначення ревізій підконтрольної ДФІ в Черкаській області УМВС України в Черкаській області підозрювана в учиненні кримінального правопорушення за ч. 5 ст. 191 КК України особа обіймала посаду заступника начальника підконтрольної установи, сторона захисту через звернення вказаної установи (у межах приписів ч. 13 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні») мала право ініціювати проведення ревізії з метою перевірки фактів завдання збитку державі на суму 431 455 грн, які в подальшому не було підтверджено у висновках ревізії, що й було зафіксовано в мотивувальній частині вироку суду.

Згідно з вироком від 29 березня 2011 року в справі № 1-67/2011 [7], Тернівський районний суд м. Кривий Ріг виправдав начальника контрольно-ревізійного відділу в м. Жовті Води Л. В. Гаврилову у зв'язку з відсутністю в діях складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 366, ч. 2 ст. 368 КК України.

У рішенні суду йдеться: «Відповідно до п. 12 робочого плану ревізії фінансово-господарської діяльності відділу освіти виконавчого комітету Жовтководської міської ради за період з 1 липня до 31 грудня 2008 року, затвердженого 23 лютого 2009 року начальником КРВ в м. Жовті Води Л. В. Гавриловою, контролер-ревізор ОСОБА_6 та особисто Л. В. Гаврилова у відділі освіти перевіряли використання коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на соціально-економічний розвиток регіонів. Перед проведенням цієї зустрічної звірки в начальника КРВ в м. Жовті Води Л. В. Гаврилової виник умисел відносно внесення до довідки про результати зустрічної звірки в СПД В. В. Буренка завідомо неправдивих відомостей про завищення вартості виконаних робіт шляхом складання декількох довідок про результати зустрічних звірок, маючи на меті примусити СПД В. В. Буренка надати їй хабар... 6 березня 2009 року вона вдруге особисто підписала та надала підконтрольному суб'єктові підприємницької діяльності В. В. Буренку завідомо неправдивий офіційний документ, який не відповідає дійсності та суттєво відрізняється від попередньо наданої Л. В. Гавриловою довідки від 10 березня 2009 року № 7 про результати зустрічної звірки з питання підтвердження обсягів та вартості виконаних робіт за договорами... 7 березня 2009 року близько 11⁰⁰ начальник КРВ у м. Жовті Води Л. В. Гаврилова в приміщенні магазину «Ювілейний», розташованого за адресою м. Жовті Води вул. Б. Хмельницького, буд. 23, отримала від В. В. Буренка хабар у вигляді плазмового телевізора А410 вартістю 7900 грн за ціною 6500 грн. Причому з метою створення враження щодо придбання зазначеного телевізора з розстроченням платежу Л. В. Гаврилова внесла до каси магазину заведаток у розмірі 1000 грн. 11 березня 2009 року начальник КРВ у м. Жовті Води Л. В. Гаврилова вчетверте особисто підписала та надала підконтрольному СПД В. В. Буренку офіційний документ, що став надалі невід'ємною частиною акта ревізії відділу освіти виконавчого комітету Жовтководської міської ради від 20 березня 2009 року № 140-26/03, – довідку від 10 березня 2009 року № 7 про результати зустрічної звірки з питання підтвердження обсягів та вартості виконаних робіт за договорами.

У судовому засіданні підсудна Л. В. Гаєрилова винною себе не визнала, надавши відповідні пояснення. Зустрічні звірки було проведено в підрядників СПД В. В. Буренка, ОСОБА_9, ОСОБА_25, результати яких оформляли довідками зустрічних звірок. Дані, зафіксовані в цих довідках, увійшли до загального акта ревізії. Зустрічна звірка в СПД В. В. Буренка тривала з 3 березня до 10 березня 2009 року. За її результатами було складено довідку зустрічної звірки від 10 березня 2009 року № 7, якою встановлено завищення вартості виконаних робіт у ЗОШ № 3 за договором на загальну суму 23 083 грн. Зазначену довідку й було включено до акта ревізії, який, власне, і є офіційним документом... Під час опрацювання всіх позицій було здійснено розрахунки, виявлено арифметичні помилки, отримано відповідні консультації в обласному управлінні КРУ. Унаслідок цього за вказаний період вона видала В. В. Буренку ще три довідки, у яких сума змінювалася в бік зменшення. Остаточну четверту довідку було видано суб'єктові підприємницької діяльності приблизно 16 березня з датою видачі 10 березня 2009 року й тим самим номером – № 7. Попередні три довідки, які почергово передруковували та слугували робочими варіантами, також було видано В. В. Буренку. З усіма довідками, окрім останньої, він не погоджувався, запевняючи, що знищив їх. Таким чином, жодних завідомо неправдивих відомостей вона до довідки не вносила, три попередні довідки були робочим варіантом. Окрім цього, власне довідка не є офіційним документом, контрольним заходом, не оскаржується в суді, оскільки дані, викладені в довідці, фіксуються в акті ревізії, який не змінювався. Під час розгляду справи судом, навпаки, встановлено необґрунтоване перевищення цін на закупівлю обладнання підрядником В. В. Буренком, що викладено раніше, що все ж таки призвело до зайвої витрати бюджетних коштів. Тобто з правової позиції за останньою третьою позицією перерахунку (на суму 142 923–142 088 грн) більш обґрунтованими є саме дані, викладені в попередніх трьох варіантах довідок, а не в останній довідці, яка увійшла до акта, де вказану суму не донараховано. Але зазначена оцінка й обставини сягають за межі обвинувачення Л. В. Гаєрилової, зауваження до акта ревізії було розглянуто, а вказаний акт не оскаржували. Таку саму позицію, згідно з якою зустрічна звірка не є контрольним заходом, було

викладено в роз'ясненні з цього питання, наданому начальником КРУ в Дніпропетровській області в листі від 3 березня 2006 року № 02-06-18/579. Таким чином, документом контрольного заходу є акт ревізії, а не довідка зустрічної звірки. До вказаного акта було включено фактичні дані довідки зустрічної звірки від 10 березня 2009 року № 7 без змін.

Таким чином, за відсутності ознаки офіційності не може йтися і про предмет злочину, а отже, відсутній і склад злочину. Зазначене, окрім пояснень В. В. Буренка, підтверджує акт ревізії, на який уже посилався суд та який не оспорювали. Його обвинувачення взяло за основу суму нарахунків 23 083 грн, яку В. В. Буренко відшкодував до держбюджету. Слід зазначити, що за відсутності об'єкта злочину відсутній і його склад. Водночас варто проаналізувати докази, які стосуються як об'єктивної, так і суб'єктивної сторони, що, на думку суду, у діях підсудної також відсутні».

Згідно з наведеними висновками суду, сторона захисту успішно використала обставини відсутності факту судового оскарження акта ревізії (чи, наприклад, письмової вимоги за наслідками встановлених за висновками ревізії порушень законодавства), додатки до якого (у вигляді довідки зустрічної звірки) використовувала сторона обвинувачення як доказ службового підроблення, а також складову (засіб, знаряддя) об'єктивної сторони факту одержання неправомірної вигоди. Причому суд встановив, що попередні редакції довідки зустрічної звірки були більш обґрунтованими, проте це, на думку суду, сягає за межі обвинувачення. Натомість прокуратура акт відповідної ревізії окремо не оскаржила. Крім цього, обвинувачена-ревізор, яка брала безпосередньо участь у проведенні ревізії, надала суду показання, згідно з якими відповідна довідка зустрічної звірки не є офіційним документом, а отже, суд дійшов висновку щодо відсутності предмета й складу злочину, у якому її обвинувачують. Показання обвинуваченого-ревізора є формою процесуальної фіксації ідеальних образів, пізнаних ревізором під час проведення ревізії, що було успішно використано стороною захисту в справі.

Згідно з вироком від 14 вересня 2015 року в справі № 317/904/13-к [8], Запорізький районний суд Запорізької області визнав невинуватою особу в пред'явленому обвинуваченні за ч. 3 ст. 368 КК України у зв'язку з недоведеністю. Зокрема, суд

встановив: «27 березня 2012 року наказом голови Державної фінансової інспекції України № 297-о В. П. Малеху було призначено начальником Державної фінансової інспекції в Запорізькій області... Достовірно знаючи про те, що в межах перевірки фінансово-господарської діяльності Запорізького національного університету, згідно з дорученням прокуратури Запорізької області, необхідно провести зустрічну звітку ТОВ «Буденергостандарт»... В. П. Малеха повідомив директору зазначеного ТОВ Ю. Є. Матвєєву, що в довідці, складеній працівниками Державної фінансової інспекції в Запорізькій області за результатами зазначеної звірки за його вказівкою буде умисно вказано, що під час складання актів форми КБ-2В було завищено об'єми виконаних ТОВ «Буденергостандарт» робіт, а отже, у подальшому цей акт буде направлено до правоохоронних органів... Причому В. П. Малеха, діючи умисно та з корисливих мотивів, з метою одержання хабара висунув директору ТОВ «Буденергостандарт» Ю. Є. Матвєєву вимогу щодо передачі йому хабара в розмірі 10 тис. доларів США за те, що Державна фінансова інспекція в Запорізькій області складе довідку зустрічної звірки ТОВ «Буденергостандарт» в інтересах директора вказаного підприємства Ю. Є. Матвєєва без зазначення будь-яких порушень законодавства та завищення обсягу виконаних робіт або з незначними порушеннями. Продовжуючи свої злочинні дії, 8 січня 2013 року о 9⁰⁰ В. П. Малеха надав вказівку начальникові відділу Державної фінансової інспекції в Запорізькій області ОСОБА_6, яка не знала про злочинні наміри В. П. Малехи, зобов'язати підлеглого їй головного державного фінансового інспектора Держфінінспекції в області ОСОБА_7 скласти та видати Ю. Є. Матвєєву довідку від 27 грудня 2012 року № 03-21/76 про результати зустрічної звірки ТОВ «Буденергостандарт» без відображення в документі будь-яких порушень законодавства та завищення обсягу виконаних робіт або із зазначенням незначних порушень. ОСОБА_7, який не був обізнаний щодо злочинних намірів В. П. Малехи, за вказівкою ОСОБА_6 склав та 8 січня 2013 року приблизно об 11⁰⁰ вручив Ю. Є. Матвєєву довідку зустрічної звірки ТОВ «Буденергостандарт» від 27 грудня 2012 року № 03-21/76, відповідно до якої встановлено завищення кількості й вартості окремих будівельних матеріалів за актами виконаних робіт форми КБ-2В на суму 191,51 грн.

Допитаний під час судового розгляду обвинувачений В. П. Малеха свою вину не визнав, заперечуючи факт учинення вказаного злочину... Суд критично оцінює покази потерпілого Ю. Є. Матвєєва, оскільки з досліджених у судовому засіданні письмових доказів встановлено, що ще станом на 18 грудня 2012 року службовими особами Держфінінспекції фактичну перевірку діяльності як Запорізького національного університету, так і ТОВ «Буденергостандарт» уже було проведено. Зокрема, встановлено та зафіксовано завищення обсягів робіт на 26 245 грн, з чим Ю. Є. Матвєєва було ознайомлено під особистий підпис. Ще в грудні 2012 року вказані завищення обсягів робіт було відшкодовано шляхом складання актів форми № КБ-2в та перерахування коштів на рахунок Запорізького національного університету 25 грудня 2012 року. Свідок ОСОБА_6 пояснила, що вона працює начальником відділу інспектування освіти Держфінінспекції, тому брала безпосередньо участь у проведенні перевірки фінансово-господарської діяльності Запорізького національного університету. Вона під час перевірки інформувала В. П. Малеха, проте він жодних вказівок їй відносно ТОВ «Буденергостандарт» не давав... Суд критично оцінює такий доказ, як довідка перевірки Держфінінспекції в Запорізькій області ТОВ «Буденергостандарт» від 27 грудня 2012 року № 03-21/76, згідно з якою, жодних грубих порушень бухгалтерської дисципліни під час перерахування бюджетних коштів за виконані роботи в Запорізькому національному університеті не встановлено, оскільки з неї неможливо встановити будь-яких ознак учинення обвинуваченим В. П. Малехою злочину...». Згідно з наведеними висновками суду, сторона захисту успішно використала в інтересах обвинуваченого результати ревізії, вказавши на те, що 18 грудня 2012 року службові особи Держфінінспекції фактичну перевірку діяльності як Запорізького національного університету, так і ТОВ «Буденергостандарт» уже провели, зафіксувавши завищення обсягів робіт на 26 245 грн, а 25 грудня 2012 року вказані завищення обсягів робіт було відшкодовано, що означало зникнення об'єктивної можливості обвинуваченого використати своє службове становище за невиконання в інтересах потерпілого дій, спрямованих на невідображення будь-яких порушень законодавства. Крім цього, один із ревізорів, що брав

безпосередньо участь у ревізії, надав показання про відсутність вказівок від обвинуваченого щодо можливого викривлення результатів зустрічної звірки. Це свідчить про вдале використання на користь інтересів підзахисного показань свідка-ревізора, що є формою процесуальної фіксації ідеальних образів, пізнаних ревізором під час проведення ревізії.

Стосовно можливості ініціювання стороною захисту питання проведення позапланових виїзних ревізій суб'єктів господарської діяльності, які не належать до підконтрольних установ, слід зазначити, що такі ревізії, згідно з ч. 7, 8 ст. 11 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», проводять органи державного фінансового контролю за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні. Орган або особа, яка ініціює проведення позапланової виїзної ревізії, подає до суду письмове обґрунтування підстав такої ревізії та дати її початку й закінчення, документи, які свідчать про виникнення підстав для проведення цього заходу, а також інші відомості (на вимогу суду). Водночас порядок ініціювання проведення позапланової виїзної ревізії визначено спільним наказом Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України № 346/1025/685/53 [9], яким затверджено Порядок взаємодії між органами державної контрольно-ревізійної служби та органами прокуратури, внутрішніх справ і Служби безпеки України.

У ст. 220 КПК України визначено, що клопотання, зокрема сторони захисту, про виконання будь-яких процесуальних дій слідчий, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів із моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав. Про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання виносять вмотивовану постанову, копію якої вручають особі, що заявила клопотання, а в разі неможливості вручення з об'єктивних причин – надсилають їй. Змістом ст. 303 КПК України передбачено порядок оскарження таких рішень.

Згідно з узагальненням про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування, про що йдеться в п. 1.3 листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 січня 2017 року № 9-49/0/4-17 [10], бездіяльності, яка підлягає оскарженню,

відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, відповідає бездіяльність, яка виникає внаслідок невиконання вимог ст. 220 КПК України. Так, клопотання сторони захисту про виконання будь-яких процесуальних дій слідчий, прокурор зобов'язані розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав. Причому суд зауважує, що відповідна бездіяльність може бути зумовлена не лише невчиненням процесуальної дії в межах встановлених зазначеною нормою строків, а й неналежним розглядом клопотання, зокрема залишенням його без процесуального реагування або неналежним процесуальним реагуванням на нього.

Відповідно до п. 6 зазначеного листа, правова позиція Вищого спеціалізованого суду України збігається із наведеною вище думкою, оскільки в узагальненні йдеться про те, що в п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК України передбачено право на оскарження постанови про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, а не будь-яких процесуальних дій, для реалізації яких учасник кримінального провадження вносив клопотання слідчому. З огляду на зазначене, слідчі судді обґрунтовано відмовляють у відкритті провадження, якщо скарга зумовлена прийняттям постанови про відмову в проведенні дій, які не можуть належати до категорії слідчих (розшукових). Саме до таких дій, на нашу думку, не можуть належати подання клопотання до слідчого судді щодо отримання дозволу на проведення позапланової виїзної ревізії, а отже, постанова слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання стосовно отримання дозволу на проведення позапланової виїзної ревізії не може бути оскаржена стороною захисту до слідчого судді на досудовому провадженні.

У межах ст. 13 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» визначено, що дії або бездіяльність посадових осіб органу державного фінансового контролю можуть бути оскаржені в судовому або адміністративному порядку. У постанові від 10 вересня 2013 року в справі № 21-237а13 [11] Верховний Суд України дійшов таких висновків: *«Згідно з ч. 1 ст. 13 Закону України № 2939-XII, дії або бездіяльність службових осіб державної контрольно-ревізійної служби можуть бути оскаржені в судовому або адміністративному порядку...»*

Дії службової особи щодо включення до акта певних висновків не можуть бути предметом розгляду в суді, оскільки відповідно до п. 3 Порядку проведення інспектування державною контрольно-ревізійною службою, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 року № 550 (у редакції, чинній на момент виникнення спірних відносин), заперечення, зауваження до акта ревізії (за їх наявності) та висновки щодо них є невід'ємною частиною акта. Це свідчить про те, що дії, пов'язані з включенням до акта висновків, є обов'язковими, тоді як безпосередньо висновки такими не є. Обов'язковою ознакою дій суб'єкта владних повноважень, які можуть бути оскаржені до суду, є те, що вони зумовлюють виникнення певних правових наслідків для суб'єктів відповідних правовідносин і мають обов'язковий характер. Висновки, викладені в акті, не породжують обов'язкових юридичних наслідків... Ураховуючи викладене, колегія суддів судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що акт перевірки не є рішенням суб'єкта владних повноважень у контексті ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України, не зумовлює виникнення будь-яких прав і обов'язків для осіб, роботу (діяльність) яких перевіряли, тому його висновки не можуть бути предметом спору... Оцінка акта, у тому числі й оцінка дій службових осіб контролюючого органу щодо його складання, викладення в ньому висновків перевірки, може бути надана судом під час вирішення спору стосовно оскарження рішення, прийнятого на підставі такого акта».

Згідно з п. 7 ст. 10 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», орган державного фінансового контролю має право, зокрема, пред'являти керівникам, іншим особам підприємств, установ та організацій, що контролюються, обов'язкові для виконання вимоги щодо усунення виявлених порушень законодавства. Пунктом 46 Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2006 року № 550 [12], передбачено, що якщо вжиті під час ревізії заходи не забезпечили повного усунення виявлених порушень, орган державного фінансового контролю в строк не пізніше ніж десять робочих днів після реєстрації акта

ревізії (а в разі надходження заперечень/зауважень до нього – не пізніше ніж три робочі дні після надіслання висновків на такі заперечення/зауваження), надсилає об'єктові контролю письмову вимогу щодо усунення виявлених ревізією порушень законодавства із зазначенням строку зворотного інформування. Саме таке рішення (письмова вимога) органу державного фінансового контролю, прийняте на підставі акта ревізії, може бути оскаржене в порядку адміністративного судочинства. У разі успішного оскарження такої письмової вимоги сторона захисту має право звертатись із клопотанням про долучення відповідної постанови адміністративного суду до матеріалів кримінального провадження як документального доказу, що ставить під сумнів достовірність висновків ревізії, наявних у цих матеріалах.

Наприклад, відповідно до вироку від 30 січня 2017 року в справі № 647/149/15-к [13], Бериславський районний суд Херсонської області визнав невинуватою особу в пред'явленому обвинуваченні за ч. 4 ст. 190, ч. 2 ст. 364, ч. 1 ст. 366, ч. 2 ст. 366 КК України у зв'язку з недоведеністю. Суд встановив таке: *«Згідно з обвинувальним актом, затвердженим прокурором О. В. Кравченко 22 січня 2015 року, ОСОБА_2 обвинувачують у тому, що він, перебуваючи на посаді директора ТОВ «Маяк Агро», діючи з корисливих мотивів, що полягали в намірі заволодіти чужим майном, шляхом зловживання повноваженнями службової особи, шахрайства та службового підроблення заволодів коштами зі спеціального фонду Державного бюджету України на загальну суму 3 384 375 грн.*

Для підтвердження обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні та передбачені ст. 91 КПК України, прокурор надав суду такі докази:

– акт державної фінансової інспекції в Херсонській області від 10 січня 2014 року № 07-17/01 позапланової ревізії фінансово-господарської діяльності ТОВ «Маяк Агро» за період з 1 січня 2009 року до 1 грудня 2013 року, згідно з яким встановлено, що у зв'язку з відсутністю документального підтвердження посадки виноградників у 2009 році на площі 42,08 га ТОВ «Маяк Агро» було завищено вартість виконаних робіт з огляду на нормативи витрат на 1 102 490 грн;

– акт державної фінансової інспекції в Херсонській області від 5 серпня 2014 року № 07-17/034 позапланової ревізії окремих питань фінансово-господарської діяльності Департаменту

агропромислового розвитку Херсонської облдержадміністрації за період з 1 січня 2009 року до 1 липня 2014 року;

– акт Новокаховської об'єднаної державної фінансової інспекції від 5 серпня 2014 року № 41-27/58 позапланової ревізії окремих питань фінансово-господарської діяльності в Управлінні агропромислового розвитку Бериславської районної державної адміністрації за період з 1 січня 2009 року до 1 липня 2014 року.

Водночас доказами визнано постанову Одеського апеляційного адміністративного суду від 26 червня 2014 року № 821/727/14, якою позов ТОВ «Маяк Агро» задоволено частково, визнано протиправною та скасовано вимогу Державної фінансової інспекції в Херсонській області від 4 лютого 2014 року № 21-07-14-14/625 про усунення порушень, які викладено в акті ревізії від 10 січня 2014 року № 07-17/01 (за період з 1 січня 2009 року до 1 грудня 2013 року), згідно з якою ТОВ «Маяк Агро» має повернути до державного бюджету незаконно отриману компенсацію вартості посадкового матеріалу на суму 1 458 385,55 грн, незаконно отриману компенсацію спорудження крапельного зрошення на суму 972 600 грн, витрати на придбання агрохімікатів та плівки поліетиленової на суму 175 890 грн, що загалом становить 2 606 875,55 грн.

Висновки, наявні в акті державної фінансової інспекції в Херсонській області від 10 січня 2014 року № 07-17/01 про те, що у зв'язку з відсутністю документального підтвердження наявності земельної ділянки та фактичних даних щодо висадки виноградників у 2009 році на площі 42,08 га ТОВ «Маяк Агро» завищено вартість виконаних робіт (з огляду на нормативи витрат) на 1 102 490 грн, а також про те, що ревізією не підтверджено наявність земельних ділянок та фактичного понесення ТОВ «Маяк Агро» витрат на проведення робіт із підготовки ґрунту на площі 230,34 га, вартість виконаних робіт, з огляду на нормативи витрат, становить 2 281 885,60 грн, цілком спростовуються постановою Одеського апеляційного адміністративного суду від 26 червня 2014 року № 821/727/14 та викликають сумніви щодо їх достовірності».

Отже, у результаті дослідження особливостей використання кримінально-процесуальних, адміністративно-процесуальних, а також позапроцесуальних юридичних засобів захисту

встановлено, що вони дають змогу стороні захисту як у теорії, так і на практиці ефективно захищати права й інтереси підзахисного з використанням висновків, акта ревізії, які визнані або мають бути визнані як докази в кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.
2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 26 січ. 1993 р. № 2939-XII. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/2939-12>. – Назва з екрана.
3. Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації особистого прийому громадян у Державній аудиторській службі України та її міжрегіональних територіальних органах [Електронний ресурс] : наказ Державної аудиторської служби України від 24 листоп. 2016 р. № 149. – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/131479>. – Назва з екрана.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>. – Назва з екрана.
5. Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси від 15 верес. 2014 р. у справі № 1-251/12 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41236782>. – Назва з екрана.
6. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрана.
7. Вирок Тернівського районного суду м. Кривого Рогу від 29 берез. 2011 р. у справі № 1-67/2011 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/30779807>. – Назва з екрана.
8. Вирок Запорізького районного суду Запорізької області від 14 верес. 2015 р. у справі № 317/904/13-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/50257643>. – Назва з екрана.
9. Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : наказ Головного контрольно-ревізійного управління України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Генеральної прокуратури України від 19 жовт. 2006 р. № 346/1025/685/53. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1166-06>. – Назва з екрана.
10. Узагальнення про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування [Електронний ресурс] : лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 січ. 2017 р. № 9-49/04-17. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00212.html. – Назва з екрана.

11. Постанова Верховного Суду України від 10 верес. 2013 р. у справі № 21-237a13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/43181-postanova_vsu_vid_10092013_21-237a13_tekst.html. – Назва з екрана.

12. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квіт. 2006 р. № 550. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-%D0%BF>. – Назва з екрана.

13. Вирок Бериславського районного суду Херсонської області від 30 січ. 2017 р. у справі № 647/149/15-к [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64376979>. – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy pro osnovni zasady zdiisnennia derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini: vid 26 sich. 1993 r. No. 2939-XII [Law of Ukraine on the main principles of the implementation of state financial control in Ukraine from January 26, 1993, No. 2939-XII]. (n.d.). zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/rada/show/2939-12> [in Ukrainian].

3. Nakaz Derzhavnoi audytorskoi sluzhby Ukrainy pro zatverdzhennia poriadku rozhladu zvernenn ta orhanizatsii osobystoho pryimu hromadian u derzhavni audytorskii sluzhbi ukrainy ta ii mizhrehionalnykh terytorialnykh orhanakh: vid 24 lystop. 2016 r. No. 149 [Order of the State Audit Office of Ukraine on approval of the procedure for reviewing appeals and the organization of personal reception of citizens in the State Audit Office of Ukraine and its interregional territorial bodies from November 24, 2016, No. 149]. (n.d.). www.dkrs.gov.ua. Retrieved from <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/131479> [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy pro advokaturu ta advokatsku diialnist: vid 5 lyp. 2012 r. No. 5076-VI [Law of Ukraine on Advocacy and Advocacy from 5 July, 2012, No. 5076-VI]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> [in Ukrainian].

5. Vyrok Sosnivskoho raionnoho sudu m. Cherkasy vid 15 veres. 2014 r. u spravi No. 1-251/12 [The verdict of the Sosnivsky District Court of Cherkassy on September 15, 2014 in the case No. 1-251/12]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh risheh, The only state register of court decisions*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/41236782> [in Ukrainian].

6. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].

7. Vyrok Ternivskoho raionnoho sudu m. Kryvoho Rohu vid 29 berez. 2011 r. u spravi No. 1-67/2011 [The verdict of the Terniv district court of Kryvyi Rih from March 29, 2011 in the case No. 1-67/2011]. *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh risheh, The only state register of court decisions*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/30779807> [in Ukrainian].

8. Vyrok Zaporizkoho raionnoho sudu Zaporizkoi oblasti vid 14 veres. 2015 r. u spravi No. 317/904/13-k [The verdict of the Zaporizhzhya District Court of Zaporizhzhia Oblast on September 14. 2015 in the case No. 317/904/13-k]. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen, The only state register of court decisions*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/50257643> [in Ukrainian].

9. Nakaz Holovnoho kontrolno-reviziinoho upravlinnia Ukrainy, Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy, Sluzhby bezpeky Ukrainy, Heneralnoi prokuratury Ukrainy pro zatverdzhennia Poriadku vzaiemodii orhaniv derzhavnoi kontrolno-reviziinoi sluzhby, orhaniv prokuratury, vnutrishnikh sprav Ukrainy: vid 19 zhovt. 2006 r. No. 346/1025/685/53 [Order of the Main Control and Revision Office of Ukraine, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the General Prosecutor's Office of Ukraine on approval of the Procedure for the interaction between the bodies of the State Control and Revision Service, the Prosecutor's Office, and Internal Affairs of Ukraine from October, 19, 2006, No. 346/1025/685/53]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1166-06> [in Ukrainian].

10. Lyst Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozhlidu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav Uzahalnennia pro praktyku rozhlidu skarh na rishennia, dii chy bezdiialnist orhaniv dosudovoho rozsliduvannia chy prokurora pid chas dosudovoho rozsliduvannia: vid 12 sich. 2017 r. No. 9-49/0/4-17 [Letter of the Highest specialized court of Ukraine on consideration of civil and criminal cases Generalization of the practice of consideration of complaints about decisions, actions or inactivity of organs of pre-trial investigation or prosecutor during pre-trial investigation from January 12, 2017, No. 9-49/0/4-17]. (n.d.). *search.ligazakon.ua*. Retrieved from http://search.ligazakon.ua/_doc2.nsf/link1/VRR00212.html [in Ukrainian].

11. Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 10 veres. 2013 r. u spravi No. 21-237a13 [Resolution of the Supreme Court of Ukraine of September 10, 2013 in the case No. 21-237a13]. (n.d.). *zib.com.ua*. Retrieved from http://zib.com.ua/ua/43181-postanova_vsu_vid_10092013_21-237a13_tekst.html [in Ukrainian].

12. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy pro zatverdzhennia Poriadku provedennia inspektuvannia Derzhavnoiu audytorskoi sluzhboi, ii mizhrehionalnymy terytorialnymy orhanamy: vid 20 kvit. 2006 r. No. 550 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on approval of the Procedure for conducting inspections by the State Audit Office, its interregional territorial bodies from April 20, 2006, No. 550]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-%D0%BF> [in Ukrainian].

13. Vyrok Beryslavskoho raionnoho sudu Khersonskoi oblasti vid 30 sich. 2017 r. u spravi No. 647/149/15-k [The verdict of the Beryslav District Court of the Kherson Region from January 30, 2017 in the case No. 647/149/15-k]. *Yedynyi derzhavnyi reistr sudovykh rishen, The only state register of court decisions*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64376979> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 18.10.2017

Nehanov V. – *Postgraduate Student of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine*

Features of Use of the Security of Results of the Review

With the purpose of forming documentary evidence, aimed at proving the innocence of a suspect (accused) of a person's crime, the parties can use the conclusions of the audit on issues of financial and economic activity of the subject of economic activity, as well as other forms of procedural fixation (use) of material and ideal images of such a revision(audit) in criminal proceedings on the categories of crimes against property, in the field of economic and service activities. According to the results of the author's research, the Ukrainian judicial practice of justification sentences and the use of the protection of the results of audits in various categories of cases are analyzed according to the selective method in the period of 2014–2017.

As a result, the author comes to the conclusion about the possibility of using criminal procedural, administrative-procedural, as well as out-of-court legal remedies that allow the party to protect both the theory and practice effectively protect the rights and interests of the client in criminal proceedings.

Keywords: audit, party protection, sentencing, proofs, evidence.